

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

พระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี
พระมหาอมรวิทย์ ชาติเมธี

ผู้ตรวจ

พระมหาสุเทพ สุปญฺโญ
อ.ศีกฤติ บุญนา
ผศ. ดร.ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช

บรรณาธิการ

ศ. ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

พระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

พระมหาสุชาติ วชิรเมธี.

หนังสือเรียน สารการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ม.๓.--กรุงเทพฯ

: แม็ค, ๒๕๕๕

๑๕๒ หน้า.

1. พระพุทธศาสนา.--การศึกษาและการสอน. I. ชื่อเรื่อง.

294.307

ISBN 978-616-274-033-6

สงวนลิขสิทธิ์ : มกราคม ๒๕๕๕

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็น

ส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาต

เป็นลายลักษณ์อักษร

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

 บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด
MAC PRESS CO., LTD.

ส่งมอบหนังสือไปยัง ไปรษณีย์ลาดพร้าว

ในนาม บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด

เลขที่ ๙/๙๙ อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว ๓๘ ถนนลาดพร้าว

แขวงจันทราเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

☎ ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๒-๗ โทรสาร ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๘

E-mail : macpress@MACEducation.com www.MACEducation.com

พิมพ์ที่ : บริษัท ดับเบิลบี เพรส จำกัด

คำนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาอย่างยาวนาน คนไทยส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๘๕ ล้วนแต่นับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก นอกจากนี้แล้ววิถีชีวิตของคนไทย ตลอดถึงวัฒนธรรม อารยธรรมไทย ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาอย่างแยกกันไม่ออก ด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อชาติไทยและสังคมไทยที่กล่าวมาอย่างย่นย่อนี้ นับเป็นเหตุผลอันสมควรที่เยาวชนไทยทุกคนควรจะได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ศาสนนุคคล ศาสนธรรม และศาสนพิธี ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่นับเนื่องในพระพุทธศาสนา ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

การเรียนรู้พระพุทธศาสนาอีกนัยหนึ่ง คือ การเรียนรู้รากฐานอันเป็นที่มาของตนเอง สังคม และประเทศชาติเมื่อเยาวชนคนไทยมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีย่อมจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ทั้งในทางวัตถุและทางจิตใจควบคู่กันไปอย่างสมดุล

ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นี้ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระวิชาพระพุทธศาสนาอย่างมีบูรณาการ กล่าวคือ นักเรียนจะได้ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ควบคู่กันไปในทุกบทเรียนอย่างประสานสอดคล้องกัน ซึ่งการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาโดยวิธีบูรณาการเช่นนี้จะทำให้เกิดผลดีคือ นักเรียนจะได้มองเห็นภาพรวมของพระรัตนตรัย ได้อย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งเกิดความเชื่อมโยงว่าพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ต่างก็อิงอาศัยซึ่งกันและกัน และต่างก็เป็นเหตุผลของกันและกันอยู่ในตัว ได้อย่างไร ซึ่งเมื่อเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะทำให้จับสาระสำคัญของพระพุทธศาสนาได้ทั้งหมด พร้อมทั้งรู้จักวางตนหรือกำหนดท่าทีให้สอดคล้องกับการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีได้อย่างเหมาะสมต่อไป

พระมหาสุชาติ วชิรเมธี
พระมหามรวิษฐ์ ชากรเมธี

หนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ตรงตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้
สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
	ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

คำชี้แจง

สำหรับครูผู้สอนและผู้ปกครอง

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เล่มนี้ บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด ได้จัดทำและพัฒนาขึ้นใหม่ให้ตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยในการจัดทำและพัฒนาหนังสือเรียนครั้งนี้ นอกจากจัดเนื้อหาให้ตรงกับสาระแกนกลางและตัวชี้วัดชั้นปีที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดแล้ว ยังได้นำผลการวิจัยประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ซึ่งบริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยมาดำเนินการพัฒนาหนังสือเรียน ดังนี้

1. จัดทำสาระการเรียนรู้ให้ตรงตามตัวชี้วัดชั้นปีและครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรทุกมาตรฐานที่หลักสูตรแกนกลางกำหนดให้เรียนในแต่ละปี
2. จัดทำตัวชี้วัดชั้นปีเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกด้านผู้เรียนของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักและความพยายามของสถานศึกษา ที่จะจัดการเรียนการสอนให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด
๓. จัดให้มีกิจกรรมเพื่อฝึกกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีของหลักสูตร ซึ่งสามารถศึกษารายละเอียดได้จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่สำนักพิมพ์ได้จัดทำขึ้นตามแนวทางการวางแผนแบบมองย้อนกลับ (Backward Design) ทั้งนี้ ผู้สอนควรชี้แจงและให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนปฏิบัติได้จริง
๔. จัดทำเนื้อหาเพิ่มเติมบนเนื้อจากหนังสือเล่มนี้ โดยสำนักพิมพ์เป็นผู้รับผิดชอบคุณภาพ

เองในรูปแบบ MAC e-knowledge ผู้สอนและผู้เรียนที่มีความสนใจจะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม สามารถหาข้อมูลได้ที่ www.MACeducation/e-knowledge หรือเชื่อมต่อกับ Web Site ของสำนักพิมพ์ คือ www.MACeducation.com ซึ่งมีฐานข้อมูลที่ท่านสามารถ Download มาศึกษาได้

๕. เพื่อสนองนโยบายในการพัฒนาประเทศ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนโยบายให้มีการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาทุกระดับ ได้มีการเพิ่มเติมเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบภาระงานที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ โดยแทรกไว้ในกิจกรรมตรวจสอบความเข้าใจบางหน่วยที่มีเนื้อหาสอดคล้อง โดยใช้

ตราสัญลักษณ์โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ กำกับไว้ เพื่อเป็นจุดสังเกตสำหรับครูผู้สอนจะได้แนะนำผู้เรียน และควรควรเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

๖. ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แนวทางการวางแผนแบบย้อนกลับ (Backward Design) ของ Grant Wiggins และ Jay Mctighe ทั้งนี้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ได้เพิ่มภาระงาน ๒ ลักษณะ สำหรับครูผู้สอนนำไปประยุกต์ดัดแปลง เพื่อการพัฒนาเป็นนวัตกรรมการศึกษาสำหรับแก้ปัญหาในชั้นเรียน คือ

- นวัตกรรมเพื่อฝึกการคิดวิเคราะห์
- นวัตกรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

๗. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้วิจัยในชั้นเรียนและเขียนรายงานการวิจัยที่มีรูปแบบเหมาะสม ทางสำนักพิมพ์ได้จัดทำแบบฟอร์มแนวทางการเขียนรายงานเพิ่มไว้ให้ทุกหน่วยการเรียนรู้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครูผู้สอนตระหนักว่า ควรใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความไว้วางใจเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ของสำนักพิมพ์ด้วยดีเสมอมา และเพื่อสนองโมติจิตอันดียิ่งของท่าน สำนักพิมพ์จึงขอตั้งปณิธานว่าจะสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อวงการศึกษาลดต่อไป

บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด

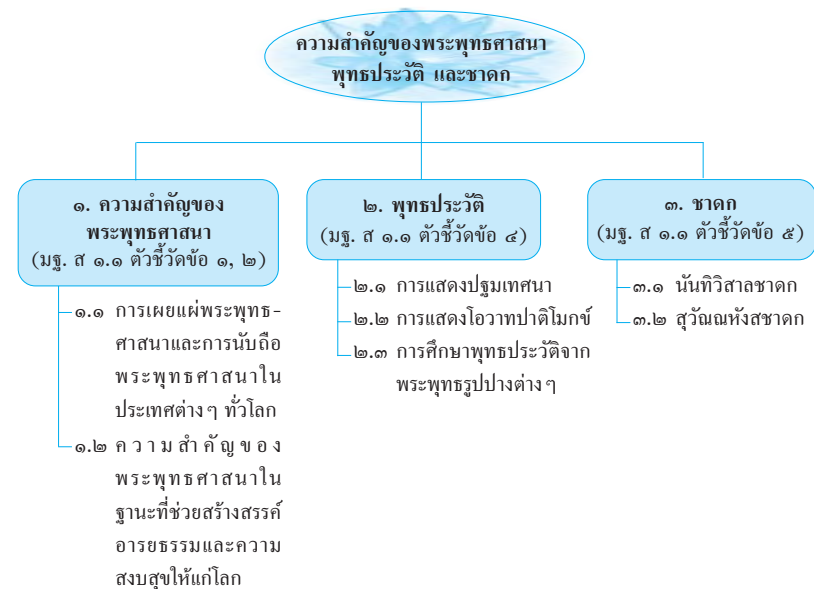
สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑	ความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ และชาดก	หน้า
	ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๑, ๒, ๔, ๕	๑
๑. ความสำคัญของพระพุทธศาสนา		๓
๑.๑	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆทั่วโลก	๓
๑.๒	ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมและความสุขให้แก่โลก	๑๒
๒. พุทธประวัติ		๑๖
๒.๑	การแสดงปฐมเทศนา	๑๖
๒.๒	การแสดงโอวาทปาติโมกข์	๑๗
๒.๓	การศึกษาพุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่างๆ	๑๕
๓. ชาดก		๒๕
๓.๑	นันทวิสาขชาดก	๒๕
๓.๒	สุวรรณภูมิจาตก	๓๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๓๕
	ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๖,๗	
๑. พระรัตนตรัย		๓๗
๒. อริยสัจ ๔		๓๘
๒.๑	ทุกข์ : ธรรมที่ควรรู้	๔๑
๒.๒	สมุทัย : ธรรมที่ควรละ	๔๒
๒.๓	นิโรธ : ธรรมที่ควรบรรลุ	๔๓
๒.๔	มรรค : ธรรมที่ควรเจริญ	๔๔
๓. พุทธศาสนสุภาษิต		๕๑
๓.๑	อตุตทา เหว ชิตฺเต เสนุโย : ขณะคนนั้นแหละดีกว่า	๕๑
๓.๒	ธมฺมจารี สุขํ เสติ : ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่ป็นสุข	๕๑
๓.๓	ปมาโท มจฺจุโน ปโท : ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย	๕๒
๓.๔	สุตฺตสฺสํ ฅมเต ปณฺณํ : ผู้ฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา	๕๓

	๔. พระไตรปิฎก	๕๔
	๔.๑ เรื่องนำรู้จักพระไตรปิฎก : พุทธปณิธาน ๔ ในมหาปรินิพพานสูตร	๕๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓	ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง	๕๗
	ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๕	
	๑. ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา	๕๘
	๑.๑ พระอัญญาโกณฑัญญะ : พุทธสาวกรูปแรกในพระพุทธศาสนา	๕๘
	๑.๒ พระเจ้าปเสนทิโกศล : พระมหากษัตริย์ผู้เป็นหลักในการพิทักษ์พระพุทธศาสนา	๖๑
	๑.๓ พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี : สตรีผู้กล้าหาญผู้บุกเบิกเส้นทางธรรมให้กับผู้หญิงทั่วโลก	๖๓
	๑.๔ พระเขมาเถรี : อัครสาวิกาเบื้องขวาผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในด้านปัญญา	๖๖
	๒. ชาวพุทธตัวอย่าง	๖๕
	๒.๑ หม่อมเจ้าหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล	๖๕
	๒.๒ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์	๗๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔	หน้าที่ชาวพุทธ มรรยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี	๗๕
	ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๑, ๒, ๓, ๔,๖, ๗	
	๑. หน้าที่ชาวพุทธ	๗๗
	๑.๑ การเรียนรู้วิถีชีวิตของพระสงฆ์ในการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยและจริยวัตรอย่างเหมาะสม	๗๗
	๑.๒ การปลูกจิตสำนึกในด้านการบำรุงรักษาวัดและพุทธสถานให้เกิดประโยชน์	๗๕
	๑.๓ การปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธตามหลักพุทธปณิธาน ๔ ในมหาปรินิพพานสูตร	๗๕
	๑.๔ การศึกษาเรียนรู้องค์ประกอบของพุทธศาสนา	๘๐
	๑.๕ การศึกษาการรวมตัวขององค์กรชาวพุทธ	๘๐
	๑.๖ การเป็นศิษย์ที่ดี	๘๑
	๑.๗ การเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา	๘๓
	๑.๘ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ	๘๓
	๒. มรรยาทชาวพุทธ	๘๖
	๒.๑ มรรยาทการแต่งกาย	๘๖
	๒.๒ มรรยาทการพูดและการใช้คำพูดกับพระสงฆ์ตามฐานะ	๘๗

ความสำคัญของพระพุทธรูป พุทธประวัติ และชาดก

๓. ศาสนพิธี	๘๘
๓.๑ พิธีทำบุญงานมงคลและงานอวมงคล	๘๘
๓.๒ ข้อปฏิบัติในการเลี้ยงพระ	๘๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา	๘๕
ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๘, ๙	
๑. การบริหารจัดการ	๘๖
๑.๑ การควบคุมดูแล	๘๖
๑.๒ การฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน ๔	๘๘
๒. การเจริญปัญญา	๑๐๑
๒.๑ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย	๑๐๒
๒.๒ วิธีคิดแบบอริยสัจ	๑๐๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเทศกาลสำคัญ	๑๐๔
ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๕	
๑. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๑๐๕
๑.๑ วันมาฆบูชา	๑๐๕
๑.๒ วันวิสาขบูชา	๑๐๖
๑.๓ วันอัฐมีบูชา	๑๐๘
๑.๔ วันอาสาฬหบูชา	๑๐๘
๑.๕ วันธรรมสวนะ	๑๑๐
๒. เทศกาลสำคัญ	๑๑๑
๒.๑ วันเข้าพรรษา	๑๑๑
๒.๒ วันออกพรรษาและวันเทโวโรหณะ	๑๑๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ การดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมตามแนวทางพระพุทธศาสนา	๑๑๕
ตรงตามมาตรฐาน ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๓, ๑๐	
๑. พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม	๑๑๖
๑.๑ พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง	๑๑๗
๑.๒ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑๒๓
๒. การดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในศาสนาอื่นๆ	๑๒๕
๒.๑ การดำเนินชีวิตตามแนวศาสนาคริสต์	๑๒๕
๒.๒ การดำเนินชีวิตตามแนวศาสนาอิสลาม	๑๒๙
๒.๓ การดำเนินชีวิตตามแนวศาสนาพราหมณ์-ฮินดู	๑๓๔
บรรณานุกรม	๑๓๗

ตัวชี้วัดชั้นปี

๑. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๑)
๒. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขแก่โลก (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๒)
๓. วิเคราะห์พุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่างๆ หรือประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือตามที่กำหนด (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๔)
๔. วิเคราะห์และประพจน์ตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างที่กำหนด (มฐ. ศ ๑.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๕)

๑. ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

๑.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

ในพุทธศตวรรษที่ ๓ (ราว พ.ศ. ๒๓๔) ซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระองค์ได้ทรงส่งสมณทูต ๙ สายออกไปประกาศพระพุทธศาสนายังดินแดนซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับชมพูทวีป ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาประดิษฐานมั่นคงในประเทศนั้นๆ แล้ว จึงได้ขยายตัวออกไปยังประเทศอื่นๆ ทั้งในแถบทวีปเอเชีย ทวีปยุโรป ทวีปออสเตรเลีย และทวีปอเมริกา ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญแพร่หลายอยู่ในดินแดนต่างๆ ทั่วโลกทราบจนทุกวันนี้

๑.๑.๑ พระพุทธศาสนาในประเทศแถบตะวันออก

พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย

พระพุทธศาสนามีถิ่นกำเนิดในประเทศอินเดียและเจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศอินเดียได้พันปีเศษก็เสื่อมลงตามลำดับด้วยสาเหตุหลายประการ

ต่อมาในราว พ.ศ. ๒๓๒๗ นักโบราณคดีชาวอังกฤษได้ทำการขุดค้นโบราณสถานทางพระพุทธศาสนา จึงได้พบหลักศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. ๒๓๔) ตามที่ต่างๆ เหตุการณ์ครั้งนั้นสร้างความตื่นตะลึงให้กับชาวโลกเป็นอย่างมากที่ได้ค้นพบข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องราวของพระเจ้าอโศกมหาราชและความยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนาในอดีต นักประวัติศาสตร์บางท่านถึงกับยกย่องพระเจ้าอโศกมหาราชว่าเป็นจอมจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่กว่าจักรพรรดิใดๆ ในประวัติศาสตร์ที่อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างยากที่จะหาใครทำได้ อย่างพระองค์ หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งใน พ.ศ. ๒๔๓๔ โดยการนำของชาวพุทธจากศรีลังกาที่ได้ขอความร่วมมือไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา ร่วมมือกันนำพระพุทธศาสนาเข้าไปประดิษฐานยังแผ่นดินแม่ด้วยการสนับสนุนจากปัญญาชนอินเดียรุ่นใหม่กลุ่มหนึ่ง

ปัจจุบันแม้นอินเดียจะหันมานับถือพระพุทธศาสนาอีกครั้ง แต่ก็ยังถือว่าเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้นเมื่อเทียบกับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และศาสนาซิกข์ตามลำดับ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม รัฐบาลอินเดียก็ได้ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาอยู่มาก เพราะถือว่าเป็น “จุดขาย” ของอินเดียได้เป็นอย่างดี เนื่องจากปัจจุบันมีชาวพุทธจากทั่วโลกเดินทางไปแสวงบุญยังสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล คือ สถานที่ประสูติ (อยู่ในประเทศเนปาล) สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนา และสถานที่ปรินิพพานกันอย่างไม่ขาดสาย ด้วยเหตุนี้ทางราชการอินเดียจึงเข้าไปบูรณปฏิสังขรณ์สถานที่ดังกล่าวเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนจากทั่วโลกที่พากันหลั่งไหลไปแสวงบุญเป็นจำนวนมาก

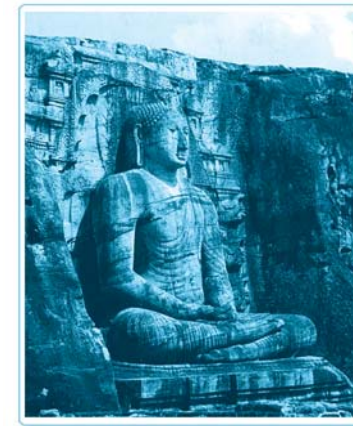

วัดกุสินาราเฉลิมราชย์ หนึ่งในวัดไทยในประเทศไทย

พระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา

พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่ประเทศศรีลังการั้งแรกในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช สมณทูตที่นำเอาพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานยังศรีลังกาในครั้งนั้นคือพระมหินทเถระและภิกษุณีสังฆมิตตา พระราชโอรสและพระราชธิดาของพระองค์นั่นเอง พระพุทธศาสนา (เถรวาท) เจริญรุ่งเรืองอยู่ในศรีลังกาจนถึงที่สุด จนได้ชื่อว่าเป็นอู่อารยธรรมทางพระพุทธศาสนา (แบบดั้งเดิม) ที่รับช่วงต่อจากประเทศอินเดีย มีชาวพุทธจากทั่วโลกเดินทางไปศึกษาหาความรู้ โดยเฉพาะประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า กัมพูชา ไทย เป็นต้น ต่างพากันหลั่งไหลไปศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง แล้วนำเอาพระพุทธศาสนา “ลัทธิสังกัวงศ์” เข้าไปประดิษฐานในดินแดนของตน

พระพุทธรูปโบราณปางสมาธิของศรีลังกา สลักภูเขาแกรนิต
ประชาชนนิยมนำดอกไม้และขนมที่ทำจากข้าวมาบูชา

ต่อมาพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกาเสื่อมถอยลง จึงมีการนำพระสงฆ์ทั้งจากพม่าและไทยเข้าไปสืบอายุพระพุทธศาสนาอยู่เป็นระยะๆ ครั้งหลังสุดในสมัยอยุธยา (ราว พ.ศ. ๒๒๙๓) ศรีลังกาได้ส่งทูตเข้ามาขอเนิมนต์พระสงฆ์ไทยไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนายังศรีลังกา ในครั้งนั้นพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา จึงได้ส่งพระสมณทูตไทยจำนวน ๑๐ รูป มีพระอุบาลีเป็นหัวหน้าคณะเดินทางไปยังประเทศศรีลังกา ทำการอุปสมบทแก่กุลบุตรชาวลังกาเป็นจำนวนมาก จึงเกิดคณะสงฆ์ภิกษุสยามวงศ์หรืออุบาลีวงศ์ขึ้นในศรีลังกาสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงที่ศรีลังกาดตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ พระพุทธศาสนาถูกกีดกันและต่อต้านจากศาสนาคริสต์ รัฐถูกบีบบังคับให้ยกเลิกสัญญาที่คุ้มครองพระพุทธศาสนา บาทหลวงของศาสนาคริสต์ได้เผยแพร่คริสต์ศาสนาและโจมตีพระพุทธศาสนาอย่างรุนแรง เมื่อผ่านพ้นวิกฤตครั้งนั้นมาได้ภายหลังที่ได้รับอิสรภาพใน พ.ศ. ๒๔๙๑ ชาวศรีลังกาจึงกลับมาฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังในทุกๆ ด้านอีกครั้ง นอกจากนี้ยังได้ยกย่องพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาประจำชาติ จนพระพุทธศาสนาเป็นปึกแผ่นมั่นคงมาตราบนานเท่านาน

พระพุทธศาสนาในประเทศจีน

พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศจีนในราว พ.ศ. ๖๐๔ ครั้งนั้นพระเจ้าฮั่นเม่งเต้ จักรพรรดิองค์ที่ ๑๖ แห่งราชวงศ์ฮั่นได้ส่งคณะทูต ๑๔ คนไปสืบพระพุทธศาสนาจากอินเดียเป็นครั้งแรก นับแต่นั้นมาพระพุทธศาสนาก็เป็นที่รู้จักของชาวจีน แต่ยังคงจำกัดอยู่ในวงแคบ เนื่องจากชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงนับถือลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื๊ออยู่อย่างเหนียวแน่น

วัดม้าขาว โบราณสถานที่แสดงถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศจีน

พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองอย่างสูงสุดในสมัยราชวงศ์ถัง (พ.ศ. ๑๑๖๑ - ๑๔๕๐) เนื่องจากการสนับสนุนจากพระเจ้าจักรพรรดิ ตลอดจนนักปราชญ์ราชบัณฑิตเป็นอันมาก ซึ่งต่างก็หันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยจักรพรรดิถังไท่จงได้ส่ง “พระถังซำจั๋ง” ไปสืบพระพุทธศาสนาที่อินเดียนานถึง ๑๗ ปี เมื่อท่านกลับมาถึงประเทศจีนจึงได้มีการแปลคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นภาษาจีนถึง ๗๒ คัมภีร์ นอกจากนี้ท่านยังได้จดบันทึกเรื่องราวต่างๆ ที่ได้พบเห็นในช่วงที่เดินทางไปอินเดียไว้อย่างละเอียด (พ.ศ. ๑๑๔๙) ผลงานของท่านจึงเป็นหลักฐานชั้นเอกทางประวัติศาสตร์ที่ชนรุ่นหลังใช้ในการอ้างอิงมาตราบจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นในยุคนี้พระพุทธศาสนายังได้แพร่หลายไปยังประเทศใกล้เคียง เช่น ทิเบต เกาหลี และญี่ปุ่นอีกด้วย

เมื่อครั้งที่ประเทศจีนเกิดศึกสงครามภายใน พรรคคอมมิวนิสต์ได้ปกครองประเทศพระพุทธศาสนาได้รับผลกระทบอย่างหนัก เพราะถูกต่อต้านจากฝ่ายบ้านเมืองจนเกิดความระส่ำระสายไปทั่วประเทศ หลังจาก พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นต้นมาทางการจีนได้เริ่มผ่อนปรนการนับถือศาสนาแก่ประชาชนมากขึ้น พระพุทธศาสนาจึงได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้ง

ปัจจุบันชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงนับถือพระพุทธศาสนา (มหายาน) ควบคู่ไปกับลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื๊อ นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลเป็นอย่างดี โดยรัฐบาลจีนได้ให้การสนับสนุน โดยการจัดตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยและสภาการศึกษาพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยขึ้นในกรุงปักกิ่งเพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่และติดต่อประสานงานกับประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาซึ่งกระจายไปทั่วโลกในขณะนี้

พระพุทธศาสนาในประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นรับพระพุทธศาสนา (มหายาน) ครั้งแรกผ่านทางเกาหลี ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๓ ในขณะนั้นคนญี่ปุ่นยังเลื่อมใสในศาสนาชินโตซึ่งเป็นศาสนาดั้งเดิมของตนอย่างมั่นคง อย่างไรก็ตาม เมื่อพระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่นแล้ว จึงกลายเป็นศาสนาหนึ่งของรัฐและเป็นที่นิยมนับถือกันในกลุ่มชนชั้นสูงและเชื้อพระวงศ์ รวมถึงกลุ่มชนในระดับล่างๆ ในสมัยต่อมา

พระพุทธรูปคามากุระ วัดคามากุระ ในประเทศญี่ปุ่น

แม้ว่าคนญี่ปุ่นจะมีอุปสรรคด้านภาษา กล่าวคือ ไม่สามารถเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากคัมภีร์หรือตำราต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นภาษาจีนที่แปลมาจากภาษาบาลีอีกทอดหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้เป็นปัญหาในเรื่องของประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เนื่องจากพระพุทธศาสนามหายานนิยมนับถือพระโพธิสัตว์ จึงมีความสอดคล้องกับศาสนาดั้งเดิมในเรื่องการบูชาเทพเจ้า (คะมิ) เป็นอย่างดี เพราะชาวญี่ปุ่นถือว่าพระโพธิสัตว์ก็คือเทพเจ้าองค์หนึ่งเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อญี่ปุ่นรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งของตนแล้ว พระพุทธศาสนาก็เจริญรุ่งเรืองและเสื่อมถอยสลับกันไปอยู่หลายครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ปกครองในยุคสมัยนั้นๆ ว่ามีความนิยมนับถือศาสนาใด ก็มักจะให้การอุปถัมภ์บำรุงศาสนานั้นๆ

ปัจจุบันชาวญี่ปุ่นนับถือพระพุทธศาสนา (มหายาน) ควบคู่ไปกับศาสนาชินโตซึ่งเป็นศาสนาดั้งเดิม ซึ่งพระพุทธศาสนาในญี่ปุ่นแบ่งออกเป็นนิกายต่างๆ ๕ นิกาย ดังนี้

๑. นิกายเทนโด (เทียนไท่) ให้ความสำคัญกับหลักธรรมขั้นสูงและเคร่งครัดในพระธรรมวินัย นอกจากนี้ยังยกย่องพระสูตรที่เรียกว่า “สัทธรรมปุณฑริกสูตร” และเชื่อว่าผู้บูชาพระสูตรอย่างสม่ำเสมอหรือสามารถสวดได้และกราบไหว้เป็นประจำจะสามารถพ้นทุกข์ได้ นิกายเทนโดนี้กล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบของพระพุทธศาสนาในนิกายอื่นๆ ในญี่ปุ่น

๒. นิกายชินนอน ให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรมและเน้นที่ความศักดิ์สิทธิ์เป็นหลัก นิกายนี้เป็นที่เลื่อมใสในหมู่ชนชั้นสูงที่นิยมการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลต่องานศิลปะของญี่ปุ่นเป็นอย่างสูง

๓. นิกายโจโดหรือนิกายสุซาวดี นิกายนี้เชื่อว่าดินแดนสุซาวดีเป็นแดนแห่งความสุขและเป็นอมตะ หากต้องการไปเกิดในดินแดนสุซาวดีจะต้องท่องหรือออกชื่อของพระอมิตาพุทธอยู่เสมอๆ

๔. นิกายเซน เป็นนิกายที่ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาอย่างมากในชนชั้นสูงและปัญญาชนทั่วไป นิกายนี้มีความเชื่อว่ามนุษย์มีความเป็นพุทธะ (พุทธภาวะ) แฝงอยู่ในตัวทุกคน และสามารถบรรลุโพธิญาณได้ด้วยการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและฝึกฝนอบรมตนเองอย่างเคร่งครัด การบรรลุธรรมอาจเกิดขึ้นได้อย่างฉับพลันหรือจากจิตสัจจนั่นเอง

๕. นิกายนิชิเรน เป็นนิกายที่ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาอย่างมากในระดับชาวบ้าน หลักความเชื่อประการหนึ่งของนิกายนี้คือ การท่องภาวนาว่า “นะมี เมียว โพแรงเงเกียว” (ขอนอบน้อมแด่พระสัทธรรมปุณฑริกสูตร) จะสามารถบรรลุธรรมขั้นสูงได้

๑.๑.๒ พระพุทธศาสนาในประเทศแถบตะวันตก

พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปยังประเทศตะวันตกโดยผ่านทางประเทศกรีกในยุคแรกๆ แต่ไม่ได้รับความนิยมแพร่หลายเท่าไรนัก ต่อมาในยุคล่าอาณานิคม ประเทศตะวันตกได้เข้ามากครอบครองประเทศตะวันออกที่นับถือพระพุทธศาสนาในแถบเอเชียอาคเนย์หลายประเทศไว้ เช่น ศรีลังกา อินเดีย พม่า เขมร ลาว เพื่อผลทางการเมืองและจะได้เข้าใจวิถีชีวิตของชนพื้นเมืองในประเทศนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นชาวตะวันตกจึงได้เริ่มศึกษาคตินิยม ความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรมของคนเหล่านั้นอย่างจริงจัง

หลังจากศึกษาค้นคว้าได้ระดับหนึ่ง ชาวตะวันตกจึงพบว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางอารยธรรมที่สำคัญยิ่งของชนเหล่านั้น เมื่อศึกษาถึงลึกลงไปก็เกิดความเลื่อมใสในหลักธรรม

คำสอนของพระพุทธศาสนา จึงได้นำกลับไปเผยแพร่ยังดินแดนของตน นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนากันมาอย่างต่อเนื่อง จนพระพุทธศาสนาในประเทศตะวันตกได้รับความนิยมแพร่หลายไปในวงกว้าง ปัจจุบันพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศตะวันตก ทั้งในทวีปยุโรปและทวีปอเมริกาเพิ่มขึ้นตามลำดับ

พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษ

พระพุทธศาสนาได้กลายเป็นที่รู้จักของชาวอังกฤษอย่างแพร่หลาย เมื่อเซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ได้เขียนหนังสือพุทธประวัติเรื่อง “ประวัติแห่งทวีปเอเชีย” ออกเผยแพร่ใน พ.ศ. ๒๔๒๒ และนับแต่นั้นมาชาวตะวันตกโดยเฉพาะคนอังกฤษก็ให้ความสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้นตามลำดับ และได้ร่วมมือกันก่อตั้งองค์กรทางพระพุทธศาสนาขึ้นมาหลายองค์กร เช่น สมาคมบาลีปกรณ์ พุทธสมาคมระหว่างชาติของพม่า (สาขาลอนดอน) พุทธสมาคมแห่งเกรตบริเตนและไอร์แลนด์ สมาคมมหาโพธิ์ของศรีลังกา (สาขาลอนดอน) เป็นต้น

องค์กรทั้งหลายเหล่านี้ได้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดพิมพ์ คัมภีร์พระไตรปิฎก หนังสือ วารสาร ตลอดจนข่าวสารต่างๆ ของพระพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังมีชาวอังกฤษบางส่วนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้เดินทางไปอุปสมบทยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา เช่น ไทย ศรีลังกา พม่า ลาว จีน ทิเบต เป็นต้น จากนั้นก็นำเอาพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานยังประเทศของตนจนได้รับความนิยมแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้

วัดพุทธปทีป ที่กรุงลอนดอน ในประเทศอังกฤษ

ปัจจุบันได้มีการสร้างวัดและศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาขึ้นที่ประเทศอังกฤษหลายแห่ง เช่น พุทธวิหารลอนดอน (ของศรีลังกา) วัดพุทธปทีป ที่กรุงลอนดอน วัดสังฆทาน วัดทิเบต ที่บิตตอลฟ์ เป็นต้น โดยเฉพาะ “วัดป่า” ซึ่งเป็นสาขาของวัดหนองป่าพง ที่ก่อตั้งขึ้นโดยพระสงฆ์ชาวตะวันตกที่เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่ocha สุภัทโท แห่งจังหวัดอุบลราชธานี มีอยู่ถึง ๕ วัด คือ

๑. วัดอมราวดี
๒. วัดเดวอน วิหารฮาร์ตริก
๓. วัดจิตตวิเวก ชิตเฮิร์สต์
๔. วัดรัตนคีรี
๕. วัดป่าสันติธรรม

วัดเหล่านี้กำลังได้รับความนิยมจากชาวอังกฤษและประเทศตะวันตกเป็นอย่างมาก จึงมีผู้คนเดินทางเข้าไปศึกษาและปฏิบัติธรรมยังวัดดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่เยอรมนี ใน พ.ศ. ๒๔๔๖ โดยความพยายามของชาวพุทธที่อาศัยอยู่ที่นั่น ในช่วงนั้นได้ร่วมกันก่อตั้ง “สมาคมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเยอรมนี” (Society For Buddhist Mission in Germany) ขึ้นในเมืองเลปซิก (Leip-Zig) นอกจากนี้ยังมีชาวเยอรมันคนแรกที่อุปสมบทในพระพุทธศาสนาที่กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ ชื่อว่า อันตอน วอลเตอร์ กือเอธ (Anton Walter Florus Gueth) ได้รับฉายาว่า พระญาณดิลก ต่อมาจึงมีผู้ออกบวชและเจริญรอยตามท่านอีกหลายคน

ในยุคที่เยอรมนีตกอยู่ในภาวะสงคราม ชาวเยอรมันจำนวนไม่น้อยได้หันมาสนใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เมื่อสงครามโลกสงบลง คนเหล่านี้จึงได้ร่วมกันก่อตั้งและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวออารามที่ซาร์ตุทุดโทรมขึ้นอีกครั้ง

วัดพุทธบารมี ที่เมืองฮัมบูร์ก ในประเทศเยอรมนี

ปัจจุบันชาวเยอรมันที่หันมานับถือพระพุทธศาสนามีจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท และสนใจในหลักคำสอนที่นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ และไม่ค่อยให้ความสำคัญกับพิธีกรรมมากนัก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพุทธสถานและวัดวออารามในเยอรมนีจะมีไม่มากนัก แต่อาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาได้หยั่งรากลงในประเทศเยอรมนี และเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวตะวันตกเพิ่มขึ้นมาอีกประเทศหนึ่ง

พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา

พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ พระพุทธศาสนาที่เข้าไปในยุคนั้นเป็นพระพุทธศาสนาแบบมหายานที่มาจากประเทศจีนและญี่ปุ่น ในระยะแรกนั้นยังไม่ค่อยได้รับความนิยมจากชาวอเมริกันเท่าไรนัก ต่อมามีปัญหาชนชาวตะวันตกหลายคนเริ่มถ่ายทอดเรื่องราวของพระพุทธศาสนาออกเป็นหนังสือเผยแพร่ในวงกว้าง ชาวอเมริกันจึงได้หันมาให้ความสนใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้หนังสือ “ประทีปแห่งทวีปเอเชีย” ที่เซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ประพันธ์ขึ้นก็มีส่วนทำให้ชาวอเมริกันหันมาให้ความสนใจอย่างไม่ยั้งจนได้รับการตีพิมพ์ซ้ำ เฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกามากกว่า ๔๐ ครั้ง

องค์กรที่มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกาที่สำคัญมีอยู่หลายองค์กรด้วยกัน เช่น สมาคมพุทธเทวนิยม สมาคมพระพุทธศาสนาแห่งอเมริกา พุทธสมาคมในวอชิงตัน ดี.ซี. (สมาคมสหายพระพุทธศาสนา) นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยมีชื่อบางแห่งยังได้เปิดหลักสูตรที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้ศึกษาในระดับปริญญาเอก และต่อมายังได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยพุทธธรรมขึ้นที่รัฐแคลิฟอร์เนีย เปิดสอนวิชาการทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงระดับปริญญาเอก ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเป็นที่สนใจของชาวอเมริกันมากยิ่งขึ้น บรรดาประเทศสมาชิกที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งหลายจึงได้ร่วมมือกันกับปัญญาชนชาวอเมริกันสร้างวัดวออารามและพุทธสถานขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาอีกหลายแห่ง

แม้ว่าพระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเจริญรุ่งเรืองอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ทว่ากลับมั่นคงและหยั่งรากลึกซึ้งได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากจำนวนวัดและองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่เพิ่มจำนวนขึ้นตามลำดับ

ปัจจุบันชาวไทยที่ไปตั้งรกรากอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ร่วมกันจัดตั้งวัดไทยขึ้นในชุมชนของตนเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์กันระหว่างชาวพุทธที่กระจัดกระจายอยู่ตามรัฐต่างๆ เช่น วัดไทยลอสแอนเจลิส ตั้งอยู่ที่เมืองลอสแอนเจลิส มลรัฐแคลิฟอร์เนีย วัดพุทธวราธรรม ตั้งอยู่ที่เมืองเดนเวอร์ รัฐโคโลราโด วัดอัมมาราม ตั้งอยู่ที่เมืองชิคาโก มลรัฐอิลลินอยส์ วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ตั้งอยู่ที่เมืองวอชิงตัน ดี.ซี. มลรัฐแมริแลนด์ วัดวชิรธรรมปทีป ตั้งอยู่ที่เมืองนิวยอร์ก มลรัฐนิวยอร์ก เป็นต้น

วัดพุทธรังษี ที่เมืองไมอามีในประเทศสหรัฐอเมริกา

วัดไทยในประเทศไทย นอกจากจะทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่คนไทยในต่างแดนและชาวอเมริกันโดยทั่วไปแล้ว ยังเป็นสถานที่เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยไปพร้อมๆ กัน มีการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และการอบรมภาคฤดูร้อนให้แก่ลูกหลานของคนไทยที่เกิดและเติบโตในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ได้เรียนรู้หลักของพระพุทธศาสนา ภาษาไทย มรรยาทไทย ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย จึงอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาที่ไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ในต่างแดนนั้น นอกจากจะมีคุณูปการต่อชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการแล้ว ยังเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ชนเป็นอันมากในประเทศนั้นๆ อีกด้วย

๑.๒ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม และความสงบสุขให้แก่โลก

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นท่ามกลางความไม่เป็นธรรมในสังคมของอินเดียเมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว เนื่องจากอินเดีย (ชมพูทวีป) ในยุคนั้นมีการกดขี่กันทางสังคม ชนชั้นสูงในสังคมเช่นพวกพราหมณ์และกษัตริย์ได้กำหนดความเป็นไปของสังคม โดยตั้งกฎเกณฑ์ที่สร้างความได้เปรียบให้กับตนเอง ขณะเดียวกันคนที่เกิดในวรรณะต่ำ เช่น วรรณะศูทรและจัณฑาล กลับถูกกีดกันในแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ฐานะความเป็นอยู่ อาชีพการงาน และเสรีภาพด้านอื่นๆ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม มีการกดขี่และเบียดเบียนกันอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้พวกพราหมณ์ได้กล่าวอ้างว่า เป็นพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า ชีวิตของมนุษย์ทุกคนถูกกำหนดมา

แล้วโดยพระพรหม เรียกว่า “พรหมลิขิต” เป็นเหตุให้คนชั้นต่ำที่ไร้การศึกษาซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ยอมจำนนต่อชะตาชีวิต ไม่ยอมพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเอง ทนรับสภาพอยู่อย่างนั้นมาหลายชั่วอายุคน

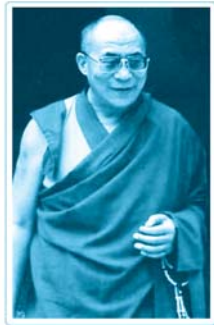
พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นปัญหาสังคมดังกล่าว จึงแสวงหาช่องทางที่จะสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการสละความสุขส่วนพระองค์ออกแสวงหาความจริง จนพบหลักแห่งความจริงแล้ว (ตรัสรู้) จึงได้ประกาศหลักคำสอนของพระองค์ ซึ่งเป็นการปฏิวัติความเชื่อและระบบสังคมของอินเดียยุคนั้นอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ทรงปฏิเสธความเชื่อเรื่อง “พรหมลิขิต” ว่าหาเป็นความจริงไม่ แท้จริงแล้วมนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน สามารถที่จะฝึกฝนและพัฒนาตนเองได้ มนุษย์ที่ได้รับการฝึกฝนพัฒนาแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด มนุษย์จะดีหรือเลวมิได้ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด แต่ขึ้นอยู่กับการกระทำของตนเองต่างหาก มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกัน คือ มีการเกิด แก่ เจ็บ ตายดุจเดียวกัน ประการสำคัญในระหว่างที่มนุษย์เราเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏอันยาวนานนั้น เราต่างคนก็อาจจะเคยเกิดเป็นพ่อ แม่ พี่ น้อง สามเณร ภรรยา บุตรธิดา หรือไม่ก็เป็นญาติสนิทมิตรสหายของกันและกันมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน เพราะฉะนั้น มนุษย์เราทุกคนจึงควรมีความรัก ความเมตตา และปรารถนาดีต่อกัน ไม่พึงเบียดเบียนและทำร้ายกันและกัน

นับจากนั้นเป็นต้นมา แนวคิดที่ว่า “โลกทั้งผองพี่น้องกัน” (We are the World) ของพระพุทธศาสนาก็ได้รับการเผยแผ่ออกไปกว้างขวาง พระพุทธองค์ทรงวางเป้าหมายในการเผยแผ่ไว้ที่ “สันติภาพ” หรือความสงบร่มเย็นและเป็นสุขของผู้คนในสังคมเป็นประการสำคัญ ดังพุทธพจน์ครั้งที่ทรงส่งพระสาวกออกไปประกาศพระศาสนาเป็นครั้งแรกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ท้าวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” พระพุทธศาสนาได้ทำหน้าที่สร้างสรรค์อารยธรรมหรือความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุขให้แก่มวลมนุษยชาติในโลกตั้งแต่อดีตตราบจนปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการที่พระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนชั้นนำ ซึ่งทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เป็นจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้รับการยกย่องเป็นอย่างสูงจากองค์กรระดับโลกตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เช่น

๑. สหประชาชาติได้ประกาศให้วันวิสาขบูชา ซึ่งตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า เป็นวันสำคัญสากลของโลก (International Recognition of the Day of Vesak) เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ และถือให้วันนี้เป็นวันหยุดของสหประชาชาติอีกด้วย ประการสำคัญประเทศไทยได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าภาพจัดงานวิสาขบูชาโลกใน พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๐ โดยมีประเทศสมาชิกที่นับถือพระพุทธศาสนาจากทั่วโลกเดินทางมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก

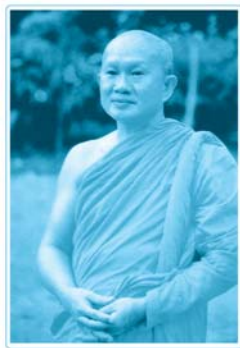
๒. องค์คาโบลามะ ผู้นำทางจิตวิญญาณและประมุขแห่งประเทศทิเบต ทรงได้รับการถวายรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ ในฐานะที่ทรงยึดหลักแห่งสันติวิธีในการ

ต่อสู้กับประเทศมหาอำนาจอย่างประเทศจีน ที่รุกรานและยึดครองแผ่นดินทิเบตมาเป็นเวลานาน เป็นเหตุให้พระองค์ต้องเสด็จลี้ภัยไปประทับยังประเทศอินเดีย หลังจากที่ได้รับรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ ทำให้คำสอนของพระพุทธศาสนาและตัวพระองค์เองได้รับความสนใจจากคนทั่วโลกมาตราบจนทุกวันนี้

องค์ดาไลลามะประมุขแห่งทิเบต ทรงได้รับการถวายรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒

๓. องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ถวายรางวัล “การศึกษาเพื่อสันติภาพ” (Prize for Peace Education) แก่พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ สมณศักดิ์ปัจจุบันคือ พระพรหมคุณาภรณ์) ในฐานะพระนักปราชญ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่อง “การศึกษาและสันติภาพ” มาอย่างต่อเนื่อง จึงนับเป็นคนไทยคนแรก และคนเอเชียคนที่ ๑๔ ที่ได้รับรางวัลอันทรงเกียรติระดับโลกเช่นนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) พระสงฆ์ชาวไทยรูปแรกที่ได้รับรางวัลจากองค์การยูเนสโก สาขาศึกษาเพื่อสันติภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔

๔. อุบาสิกาชั้นนำของไทย คือ แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ได้รับการยกย่องจากต่างประเทศให้เดินทางเข้ารับรางวัล “ผู้นำจิตวิญญาณในฐานะผู้ยุติความรุนแรงในเด็กและผู้หญิง” (Spiritual Leadership Award) ในงานการรับรางวัลเสียงแห่งความศักดิ์สิทธิ์ (Sounds Of the Sacred Awards Gala) ณ เมืองลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๔

แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด อุบาสิกาชาวไทยที่ได้รับรางวัลผู้นำจิตวิญญาณ ในฐานะผู้ยุติความรุนแรงในเด็กและผู้หญิง ที่เมืองลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา

๕. องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระธรรมโกศาจารย์ หรือท่าน “พุทธทาสภิกขุ” แห่งสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นบุคคลสำคัญของโลก และร่วมฉลองชาตกาลครบ ๑๐๐ ปีของท่าน ในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๙ เนื่องจากท่านได้ทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน จนได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ จึงมีการประกาศยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกดังกล่าวแล้ว

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกในด้าน การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

การที่นักปราชญ์ชั้นนำของพระพุทธศาสนาได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากองค์กรระดับโลกเป็นจำนวนมากดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นับเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญและมีคุณูปการต่อมวลมนุษยชาติเพียงใด ในอันที่จะสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบร่มเย็นและเป็นสุขให้เกิดขึ้นในโลกนี้ สมดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระสุคต (พระสัมมาสัมพุทธเจ้า) ก็นิ ระเบียบวินัยของพระสุคตก็ดี ยังมีอยู่ในโลกเพียงใด การมีอยู่นั้นย่อมเป็นไปเพื่อความเกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายอยู่เพียงนั้น”

กิจกรรมตรวจสอบความเข้าใจ ๑

๑. แบ่งนักเรียนเป็น ๔ กลุ่ม โดยแยกกันทำรายงานศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นต่อไปนี้
 - ๑.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศต่างๆ และการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเหล่านั้นในปัจจุบัน
 - ๑.๒ บทบาทของคนไทยในต่างแดนเกี่ยวกับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
 ๒. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการศึกษานำขึ้นเรียน แล้วจดบันทึกสรุปผลการศึกษาอภิปรายหน้าชั้นเรียนในสมุดงานของตนเอง

๒. พุทธประวัติ

๒.๑ การแสดงปฐมเทศนา

ภายหลังที่พระโฬัสถ์วัตรรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ดับพระศรีมหาโพธิ์แล้ว พระองค์ทรงเสวยวิมุตติสุขทบทวนความรู้อยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งจึงใคร่ครวญถึงผู้ที่พระองค์จะแสดงธรรมโปรดทรงคำนึงถึงอาฬารดาบสและอุทกดาบส แต่ทรงทราบด้วยพระญาณว่าทั้งสองท่านได้สิ้นชีพไปก่อนหน้านั้นแล้ว จึงตัดสินใจเดินทางไปโปรดปัญจวัคคีย์เป็นกลุ่มแรก เนื่องจากทั้ง ๕ ท่านนั้น

พอมิพื้นฐานทางการประพฤติปฏิบัติอยู่บ้าง การแสดงธรรมซึ่งละเอียดลึกซึ้งยากต่อการเข้าใจแก่ผู้ที่พอมิพื้นฐานอยู่บ้างย่อมจะเป็นเรื่องที่ไม่ยากเย็นเท่าไรนัก

พระองค์ทรงแสดงปฐมเทศนา ชื่อว่า “อัมมจักกปุปฺพันสูตร” ซึ่งมีใจความสำคัญว่า ที่สุดโต่งสองอย่างที่บรรพชิตควรเว้น คือ

๑. การหมกมุ่นอยู่ในกามสุข (กามสุขัลลิกานุโยค) การตกเป็นทาสของวัตถุนิยม หลงใหลได้ปลื้มกับความสุขที่เกิดจากกามคุณทั้ง ๕ (รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส)

๒. การทรมานตนให้ลำบาก (อัตตทิลกถานุโยค) เหมือนที่พระองค์เคยปฏิบัติมาแล้วในช่วงต้นๆ การจะหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้นั้นจะต้องปฏิบัติตามทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) กล่าวคือ ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ เท่านั้น

จากนั้นพระองค์จึงแสดงอริยสัจ ๔ และมรรคมีองค์ ๘ อย่างละเอียด เมื่อจบพระธรรมเทศนา “โกณฑัญญะ” ซึ่งมีอาวุโสสูงสุดในที่นั้นก็ได้องตาทิเห็นธรรม บรรลุเป็นพระโสดาบัน เข้าใจหลักความจริงที่ว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงล้วนมีความดับเป็นธรรมดา” เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบว่โกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม จึงทรงเปล่งอุทานว่า “อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโฆ อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโฆ” แปลว่า “โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ” เป็นการประกาศให้ทราบว่าในที่สุดก็มีคนเข้าใจในสิ่งที่พระองค์ทรงค้นพบแล้ว

ประเด็นที่น่าสนใจในการแสดงปฐมเทศนาก็คือ การเลือกกลุ่มผู้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ พระองค์ทรงเห็นว่าปัญจวัคคีย์นี้มีพื้นฐานใกล้เคียงกับสิ่งที่พระองค์กำลังจะแสดง ย่อมเข้าใจได้ง่ายและก็เป็นจริงอย่างนั้น โดยตรัสถึงความสุดโต่งสองอย่าง คือ การหมกมุ่นอยู่ในกามสุขและการทรมานตน ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในอินเดียยุคนั้น แต่พระพุทธองค์ทรงเน้นย้ำว่า การจะพ้นทุกข์ได้ต้องเดินสายกลางมิใช่การหมกมุ่นในกามหรือการทรมานตน ซึ่งนับเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ทรงค้นพบ จึงทำให้คำสอนของพระองค์แปลกและแตกต่างจากบรรดาเจ้าลัทธิทั้งหลายในสมัยนั้น และความจริงข้อนี้ก็เป็นที่ประจักษ์แจ้งแก่ชนทั้งหลายมาตราบจนทุกวันนี้

๒.๒ การแสดงโอวาทปาติโมกข์

หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงประกาศพระศาสนาอยู่บริเวณเมืองพาราณสีอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งจนได้พุทธสาวก ๖๐ องค์แล้ว พระองค์ก็ส่งพระสาวกเหล่านั้นช่วยกันออกประกาศพระศาสนา โดยให้ไปคนละเส้นทาง ส่วนพระองค์ได้มุ่งหน้ามายังเมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ ของพระเจ้าพิมพิสาร ในระหว่างนั้นได้เสด็จไปโปรดขฤาสสามพี่น้อง ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของพระเจ้าพิมพิสาร

และได้พระสาวกเพิ่มมาอีกจำนวนหนึ่ง เมื่อเสด็จไปถึงกรุงราชคฤห์ ได้แสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารและข้าราชการบริพารให้บรรลุมรรคอีกเป็นจำนวนมาก ต่อมาพระเจ้าพิมพิสารทรงยกพระราชอุทยานเวศวัน (ป่าไผ่) ถวายเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่วัดพระเวศวันนั้นเรื่อยมา จนถึงวันเพ็ญเดือนมาฆะ (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓) ได้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น ๔ ประการ กล่าวคือ ๑) เป็นวันที่พระสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมพร้อมกันในที่นั้นโดยมิได้นัดหมาย ๒) วันนั้นเป็นวันที่พระจันทร์เสวยมาฆฤกษ์ คือเป็นวันพระจันทร์เต็มดวง ๓) พระสงฆ์ทั้งหมดที่เดินทางมาล้วนแต่ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น และ ๔) พระสงฆ์ทุกรูปล้วนเป็นพระอรหันต์ผู้ทรงอภิญญา (คุณวิเศษเฉพาะตัว) ทรงอาศัยเหตุการณ์ทั้ง ๔ มาบรรจบกันนี้ (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวันจาตุรงคสันนิบาต) แสดงหลักธรรมสำคัญที่เรียกว่า **โอวาทปาติโมกข์** ซึ่งสรุปใจความได้ว่า

๑. ทรงแสดงหลักการของพระพุทธศาสนาไว้ ๓ ประการ คือ ๑) การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ๒) การทำแต่ความดี และ ๓) การทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส

๒. ทรงแสดงหลักของพระพุทธศาสนาว่า ความอดทนเป็นสุดยอดของตบะ ไม่ใช้การทรมานตน)และจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาก็คือ พระนิพพาน

๓. ทรงแสดงถึงวิธีการในการเผยแผ่และคุณสมบัติของนักเผยแผ่ที่ดีว่า จะต้องไม่ว่าร้ายใคร ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายใคร สรรวมตนอยู่ในระเบียบวินัย รู้จักประมาณในการบริโภค อยู่ในที่อันสงบ และหมั่นฝึกหัดพัฒนาจิต (ทำสมาธิ) อยู่สม่ำเสมอ

ประเด็นที่น่าสนใจในที่นี้ก็คือ การที่พระองค์ทรงแสดงหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างชัดเจน ก็เพราะทรงมีพุทธประสงค์จะชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสนาอื่นๆ ซึ่งมีอยู่ในเวลานั้น ว่ามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องการบำเพ็ญตบะ (การทรมานตน) ที่คนในยุคนั้นเชื่อกันว่าจะทำให้หลุดพ้นได้ แต่พระองค์กลับบอกว่า “**ความอดทน**” เป็นยอดของตบะหาใช่การทรมานตนไม่ และเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาก็คือ “**พระนิพพาน**” หรือการสิ้นกิเลสซึ่งเป็นเหตุแห่งทุกข์ ไม่ใช่การเข้าถึงพรหมโลกหรือพระเป็นเจ้า เป็นต้น

ประการสำคัญทรงกำหนดคุณสมบัติของนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างชัดเจนว่า นักเผยแผ่ที่ดีจะต้องไม่ว่าร้ายหรือโจมตีใคร ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายใครเป็นอันขาด เพราะการเผยแผ่ด้วยวิธีว่าร้ายหรือโจมตีศาสนาอื่นนั้นย่อมไม่เป็นผลดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องเผยแผ่อย่าง “**สันติวิธี**” และนักบวชในพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นบุคคลผู้ใฝ่สันติภาพ ยึดถือความสงบสุขของมวลชนเป็นสำคัญ นี่คือหลักใหญ่ใจความสำคัญของโอวาทที่ทรงแสดงในวันประชุมใหญ่คราวนั้น และหลักการดังกล่าวมานี้ก็เป็นข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนมาตราบจนปัจจุบัน

๒.๓ การศึกษาพุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่างๆ*

พระพุทธรูปหรือพุทธปฏิมา คือ รูปเคารพแทนพระพุทธเจ้าที่เกิดจากแรงบันดาลใจ และความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธรูปของบรรดาเหล่าศิลปินในยุคสมัยต่างๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระองค์ หรือพระจริยาวัตรในพระอิริยาบถต่างๆ เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระพุทธรูป โดยพระอิริยาบถหนึ่ง เรียกว่า “**ปาง**” หนึ่ง ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ในนี้ จะกล่าวเพียงบางปาง ดังต่อไปนี้

ปางมารวิชัย

พระพุทธรูปปางมารวิชัย เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถประทับ (นั่ง) ขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายวางหงายบนพระเพลา (ตัก) พระหัตถ์ขวาวางบนพระชานุ (เข่า) นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงพื้นธรณี บางแห่งทำรูปแม่พระธรณีนั่งบีบมวยผมประกอบ นิยมสร้างเป็นพระประธานในพระอุโบสถ เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ก่อนที่พระพุทธองค์จะตรัสรู้ในคืนวันเพ็ญเดือนวิสาขะ ขณะที่พระองค์ประทับนั่งขัดสมาธิ ณ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ทรงฝันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก กำหนดพระทัยตั้งสัตยาธิษฐานก่อนบำเพ็ญจิตภาวนาว่า “**แม่เลือดและเนื้อในสรีระนี้จะเหือดแห้งไป เหลืออยู่แต่เหงื่อ เอ็น กระดูก ก็ตามที่เกิดขึ้น ดรบาใดที่ยังไม่บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เราจะไม่ยอมลุกจากบัลลังก์นี้เป็นอันขาด**”

พระพุทธรูปปางมารวิชัย

*ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

จนคำอธิษฐานพญามารก็ปรากฏตัวขึ้นพร้อมกับบริวารเป็นเรือนแสน มีอาวุธครบครัน มุ่งหมายจะทำร้ายเพื่อยื้อแย่งบัลลังก์ ชัดขวางการตรัสรู้ แต่พระพุทธองค์ทรงใช้ความสงบสยบความเคลื่อนไหว ด้วยการแย้งขึ้นว่า นี่คือนักบวชของพระองค์ที่ทรงสั่งสมบารมีมาเพื่อการนี้ อย่างยาวนาน พญามารทำลายให้หาหลักพยานมาเป็นผู้ยืนยัน พระองค์จึงทรงเหยียดนิ้วลงบนแผ่นดินพร้อมตรัสว่า “มหาปฐพีนี้แม้จะไม่มีชีวิตก็จริงอยู่ แต่ถึงกระนั้นก็ยอมเป็นพยานให้แก่เราได้” ทันใดนั้นผืนปฐพีก็สะเทือนเลื่อนลั่น ในหนังสือปฐมสมโพธิกถาระบุว่า พระแม่ธรณีผุดขึ้นมาบีบมวยผมจนน้ำไหลหลังถึงทันออกมา พัดพาเอาพญามารและเหล่าเสนามารน้อยใหญ่ล่องลอยออกไปสู่มหาสมุทรไกลสุดลูกหูลูกตา จากเหตุการณ์ตอนนี้เองจึงมีการสร้างพระพุทธรูปปางมารวิชัยหรือปางที่เรียกกันว่า “ปางชนะมาร” ไว้เป็นพุทธธานุสติมาตราบทุกวันนี้

ปางปฐมเทศนา

พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปางแสดงธรรมจักร เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถประทับ (นั่ง) ชัดสมาธิ (บางแห่งเป็นพระอิริยาบถนั่งห้อยพระบาท) พระหัตถ์ขวายกขึ้นจีบนิ้วพระหัตถ์เป็นวงกลม เป็นเครื่องหมายธรรมจักร พระหัตถ์ซ้ายวางบนพระเพลา (ตัก) บางแบบพระหัตถ์ซ้ายประคองพระหัตถ์ขวา หรือยกขึ้นถือชายจีวร และมีกวางหมอบอยู่เบื้องหน้า

พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา

พระพุทธรูปปางนี้รำลึกถึงเหตุการณ์ครั้งที่พระพุทธองค์ทรงแสดง “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” แก่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

การแสดงปฐมเทศนานี้เปรียบดังการหมุนกงล้อแห่งธรรม (ธรรมจักร) หรือการประกาศพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ดังนั้น บางแห่งจึงนิยมสร้างกงล้อซึ่งเป็น

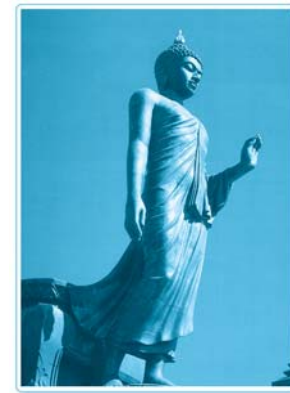
สัญลักษณ์แห่งธรรมจักรประกอบฉากหลังและมีกวางหมอบอยู่เบื้องหน้า เป็นเครื่องหมายของสถานที่คือสวนกวาง (มฤคทายวัน) เป็นการรำลึกถึงเหตุการณ์ในวันดังกล่าว

ปางลีลา

พระพุทธรูปปางลีลา เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถยืน ยกสันพระบาทขวาสูงขึ้นจากพื้น ปลายพระบาทยังจรดอยู่กับพื้น (อยู่ในพระอิริยาบถก้าวเดิน) พระหัตถ์ขวาห้อยอยู่ในท่าไกว พระหัตถ์ซ้ายยกเสมอพระอุระ (อก) ตั้งฝ่าพระหัตถ์ไปเบื้องหน้า บางแบบจีบนิ้วพระหัตถ์

พระพุทธรูปปางนี้ รำลึกถึงเหตุการณ์ครั้งที่พระพุทธองค์เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากทรงขึ้นไปแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาเป็นเวลา ๓ เดือน พุทธศาสนิกทั่วไปเรียกเหตุการณ์ครั้งนี้ว่า “วันเทโวโรหณะ” ดังนั้น จิตรกรจึงวาดภาพประกอบฉากหลังเป็นขบวนตามส่งเสด็จ ซึ่งประกอบด้วยเหล่าเทพยดาและพรหมที่ตามมาส่งเสด็จถึงประตูเมืองสังกัสสะ

พระพุทธรูปปางลีลา

ชาวพุทธรู้จักวันนี้ในอีกชื่อหนึ่งว่า “วันพระเจ้าเปิดโลก” เพราะเชื่อกันว่าในวันนี้ทั้งมนุษย์ เทวดา มาร พรหม และสัตว์นรกต่างมองเห็นกันและกันได้ทั้งหมด แต่พุทธลีลาและพระรัศมีของพระพุทธองค์ทรงเปล่งปลั่งงดงาม ครอบงำรัศมีของเหล่าเทพยดาและพรหมทั้งหลาย ทำให้ชาวเมืองที่มาเฝ้ารับเสด็จครั้งนั้นต่างพากันชื่นชมโฉมหน้าในพุทธลีลาและพระจริยาวัตรของพระองค์ยิ่งนัก การที่ศิลปินรังสรรค์พุทธศิลป์ให้มีลักษณะงดงามอ่อนช้อย เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงพระจริยาวัตรอันงดงาม นุ่มนวล และความเปี่ยมล้นไปด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์นั่นเอง

ปางประจำวันเกิด

นอกจากชาวพุทธจะนิยมกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปเพื่อเป็นพุทธานุสดีแล้ว ยังมีคตินิยมบูชาพระพุทธรูปประจำวันเกิด เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองสืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณกาล โดยกำหนดพระพุทธรูปลักษณะประจำวันเกิดไว้ ดังนี้

วันอาทิตย์ : ปางถวายเนตร

พระพุทธรูปปางถวายเนตร

ที่มาของรูป : www.dhammathai.org

พระพุทธรูปปางถวายเนตร เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถยืน ลืมพระเนตร พระหัตถ์ทั้งสองห้อยลงมาประสานกันไว้ที่หน้าพระเพลา (ตัก) พระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้าย อยู่ในอาการสำรวม พระพุทธรูปปางนี้มีที่มาจากกรณีที่พระพุทธองค์ทรงยืนทอดพระเนตรต้นพระศรีมหาโพธิ์ภายหลังจากที่ทรงตรัสรู้ ในช่วงที่เสวยวิมุตติสุข (สุขที่เกิดจากความหลุดพ้น) เป็นเวลา ๗ วัน สถานที่ทรงยืนทอดพระเนตรนั้น เรียกว่า “อนิมิสเจตียสถาน”

วันจันทร์ : ปางห้ามญาติ

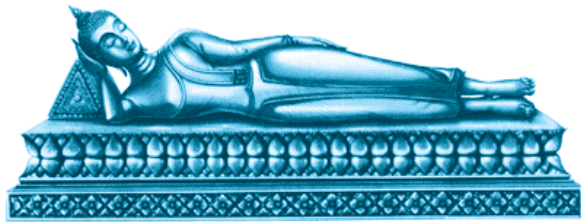
พระพุทธรูปปางห้ามญาติ

ที่มาของรูป : www.dhammathai.org

พระพุทธรูปปางห้ามญาติ เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถยืน แขนพระหัตถ์ทั้งสองยกขึ้นเสมอพระอุระ (อก) เป็นกิริยาห้าม พระพุทธรูปปางนี้มีที่มาจากกรณีที่พระพุทธองค์เสด็จไปห้ามพระประยูรญาติ ฝ่ายศากยวงศ์และฝ่ายโกลิยวงศ์ที่กำลังจะทำศึกสงครามกัน เพื่อแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีเนื่องจากฝนแล้ง ไม่มีน้ำที่พอจะทำได้ พระองค์ตรัสเตือนสติพระญาติว่าไม่ควรทะเลาะกันเพียงเพราะสาเหตุแย่งน้ำเข้านา ระหว่างน้ำกับความเป็นพี่น้องอะไรมีค่า และสำคัญยิ่งกว่ากัน อาศัยพระพุทธองค์ทรงห้ามทัพไว้ เหตุการณ์ครั้งนั้นจึงสงบลงได้ด้วยดี

วันอังคาร : ปางไสยาสน์หรือปางโปรดสุรินทราหู

พระพุทธรูปปางไสยาสน์ หรือปางโปรดสุรินทราหู
ที่มาของรูป : www.dhammathai.org

พระพุทธรูปปางไสยาสน์ เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถบรรทมตะแคงด้านขวา พระบาทซ้ายทับพระบาทขวาเสมอกัน พระหัตถ์ซ้ายทอดทาบไปตามพระวรกาย พระกัจฉะ (รักแร้ขวา) ทับพระเขนย อุ้งพระหัตถ์ขวาประคองพระเศียรให้ตั้งขึ้น

พระพุทธรูปปางไสยาสน์นี้มีที่มาจากเหตุการณ์ครั้งท้อสุรินทราหูได้ยักติศัพทของพระพุทธเจ้า ประราณจะมาเฝ้า แต่ก็ถือตัวด้วยคิดว่าตนเองมีอรรถภาพร่างกายใหญ่โตกว่าพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นมนุษย์ แต่เมื่อมาเฝ้าพระพุทธเจ้าได้ทรงทำปาฏิหาริย์นิมิตพระองค์ให้ใหญ่โตกว่าสุรินทราหูหลายเท่า ทำลายความถือตัวของสุรินทราหู

วันพุธ (กลางวัน) : ปางอุ้มบาตร

พระพุทธรูปปางอุ้มบาตร
ที่มาของรูป : www.dhammathai.org

พระพุทธรูปปางอุ้มบาตร เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถยืน พระหัตถ์ทั้งสองประคองบาตร ลั่นพระบาทชิดกัน เป็นอาการที่ทรงรับบิณฑบาตซึ่งถือเป็นพุทธกิจประจำวัน พระพุทธรูปปางนี้มีที่มาจากเหตุการณ์ครั้งที่พระพุทธองค์เสด็จโปรดพระประยูรญาติ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ได้ตรัสพระเวสสันดรชาดกในสมณาคมนั้นแล้วจึงเสด็จออกรับบิณฑบาตในเมืองกบิลพัสดุ์นั้น เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะพระราชบิดาทอดพระเนตรเห็นจึงเสด็จมาทัดทานว่าไม่ควรออกขอทานเช่นนี้ เนื่องจากจะทำให้เสื่อมเสียวงศ์ตระกูล แต่พระพุทธองค์ตรัสว่าการบิณฑบาตนี้เป็น “พุทธวงศ์” ที่พระพุทธเจ้าในกาลก่อนถือปฏิบัติกันมานานแล้ว

วันพุธ (กลางคืน) : ปางปาลิไลยก์หรือปางเลไลยก์

พระพุทธรูปปางปาลิไลยก์หรือปางเลไลยก์
ที่มาของรูป : www.dhammathai.org

พระพุทธรูปปางเลไลยก์ เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถประทับ (นั่ง) บนก้อนศิลา พระบาททั้งสองทอดลงเหยียบพื้น พระหัตถ์ทั้งสองวางบนพระชานุ (เข่า) พระหัตถ์ขวาหงายขึ้นในลักษณะรับของถวาย นิยมสร้างข้างหมอบใช้วงจับกระบอกน้ำและลิงถือรวงผึ้งถวายไว้ด้วย พระพุทธรูปปางนี้มีที่มาจากเหตุการณ์ครั้งที่พระพุทธองค์ทรงหลีกไปจำพรรษาในป่ารักขิตวันด้วยทรงระอาพวกภิกษุที่ทะเลาะวิวาทกัน แม้พระองค์จะทรงห้ามปรามก็ไม่ยอมเชื่อฟัง ขณะที่จำพรรษาอยู่ในป่านั้น มีพญาช้างปาลิไลยกะและลิงตัวหนึ่งคอยอุปัฏฐากอยู่ตลอด ครั้นออกพรรษา พระอานนได้พาเหล่าภิกษุที่สำนึกผิดแล้วได้ไปกราบอาราธนาให้พระพุทธองค์เสด็จกลับเข้าเมืองโกสัมพ์

วันพฤหัสบดี : ปางสมาธิหรือปางตรัสรู้

พระพุทธรูปปางสมาธิหรือปางตรัสรู้
ที่มาของรูป : www.dhammathai.org

พระพุทธรูปปางสมาธิ เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถประทับ (นั่ง) ขัดสมาธิ พระบาทขวาทับพระบาทซ้าย พระหัตถ์ขวาช้อนพระหัตถ์ซ้ายวางไว้บนพระเพลา (ตัก) พระกายตั้งตรง พระพุทธรูปปางนี้มีที่มาจากเหตุการณ์ครั้งที่พระองค์ทรงชนะพญามารแล้วประทับ (นั่ง) ขัดสมาธิต่อไปใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา จนได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ สถานที่ตรัสรู้ปัจจุบันอยู่ที่ตำบลพุทธคยา ประเทศอินเดีย

วันศุกร์ : ปางรำพึง

พระพุทธรูปปางรำพึง
ที่มาของรูป : www.dhammathai.org

พระพุทธรูปปางรำพึง เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถยืน พระหัตถ์ทั้งสองทาบอยู่บนพระอุระ (อก) พระหัตถ์ขวาทาบพระหัตถ์ซ้าย พระบาทชิดกัน ทอดพระเนตรไปเบื้องหน้า พระพุทธรูปปางนี้มีที่มาจากเหตุการณ์ครั้งที่เสวยวิมุตติสุข ณ ใต้ต้นอชปาลนิโครธ (ต้นไทร) ภายหลังจากที่ตรัสรู้ทรงรำพึงถึงธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้มาว่าเป็นสิ่งที่ละเอียดลึกซึ้งยิ่งนัก ยากที่คนทั่วไปจะรู้ตามได้ แต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าบุคคลย่อมมีสติปัญญาแตกต่างกัน จึงตัดสินใจที่จะทรงออกประกาศพระศาสนา โดยเสด็จไปแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ดังกล่าวมาแล้ว

วันเสาร์ : ปางนาคปรก

พระพุทธรูปปางนาคปรก
ที่มาของรูป : www.dhammathai.org

พระพุทธรูปปางนาคปรก เป็นพระพุทธรูปในพระอิริยาบถประทับ (นั่ง) ชัดสมาธิ พระบาทขวาทาบพระบาทซ้าย พระหัตถ์ขวาช้อนพระหัตถ์ซ้ายวางบนพระเพลา (ตัก) พระกายตั้งตรงเช่นเดียวกับปางสมาธิ เพียงแต่มีพญานาคขดร่างเป็นวงกลมเป็นพุทธบัลลังก์ แผ่พังพานคลุมอยู่เหนือพระเศียร พระพุทธรูปปางนี้มีที่มาจากเหตุการณ์ครั้งที่พระพุทธองค์ทรงประทับ เข้าฌานเสวยวิมุตติสุขอยู่ภายใต้ต้นมุจลินทร (ต้นจิก) ภายหลังจากที่ทรงตรัสรู้แล้ว ในห้วงเวลานั้นได้เกิดฝนตกหนัก พญานาคราชชื่อ มุจลินทร ที่อาศัยอยู่ในสระมุจลินทร ได้ขดกายเป็นพุทธบัลลังก์ แล้วแผ่พังพานกันถวายพระพุทธองค์เพื่อป้องกันภัยอันตรายที่เกิดจากพายุฝน

กิจกรรมตรวจสอบความเข้าใจ ๒

- ให้นักเรียนวิเคราะห์พุทธประวัติเกี่ยวกับการแสดงปฐมเทศนาและการแสดงโอวาทปาติโมกข์ ว่ามีประเด็นใดบ้างที่น่าสนใจเป็นพิเศษ พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ
- ครุณานักเรียนไปศึกษาที่วัด โดยให้ศึกษาพุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่างๆ ที่มีอยู่ภายในวัด และแบ่งกลุ่มนักเรียนตามวันเกิดให้ศึกษาค้นคว้าพุทธประวัติซึ่งเป็นที่มาของพระประจำวันเกิดของตนเอง
- นักเรียนนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ เช่น รายงาน แสดงภาพพระพุทธรูปประจำวันเกิด จัดป้ายนิเทศพระพุทธรูปปางต่างๆ เป็นต้น

๓. ชาดก

ชาดก แปลว่า ผู้เกิดหรือเรื่องราวของผู้ที่เคยเกิดมาแล้ว ในที่นี้หมายถึงชีวประวัติของพระพุทธเจ้าในช่วงที่พระองค์ยังเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบารมีธรรมเพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในพระพุทธศาสนามีชาดกอยู่เป็นจำนวนมาก ชาดกแต่ละเรื่องมีคุณค่าควรที่ชาวพุทธจะได้ศึกษาให้ทราบเนื้อหาโดยละเอียด สำหรับในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นี้ นักเรียนจะได้ศึกษาชาดก ๒ เรื่อง คือ นันทวิสาขชาดกและสุวัณณหงส์ชาดก

๓.๑ นันทวิสาขชาดก : เป็นมนุษย์สุตนิยมเพียงลมปาก จะได้ยากโยหิวเพราะชีวหา

เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าประทับ ณ วัดพระเชตะวันมหาวิหาร กรุงสาวัตถี ทรงปรารภเรื่องที่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ชอบทะเลาะเบาะแว้ง พุดจาตาคถาด้วยถ้อยคำที่เจ็บแสบหยาบคาย ว่าการพูดคำหยาบนั้นมีแต่จะสร้างความเสียหาย เพราะคำหยาบย่อมไม่เป็นที่พอใจของใครๆ แม้แต่สัตว์

เศรษฐกิจในกาลก่อน แคว่ได้พึ่งคำสั่งแลงทุกก็ยังทำเจ้าของให้แพ้นันเสียทรัพย์เป็นอันมากมาแล้ว เมื่อพวกภิกษุแสดงความสนใจใคร่สดับฟัง จึงทรงยก “นันทิวาสชาดก” มาแสดงว่า

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ครั้งที่พระเจ้าคันธระครองเมืองดักกลา พระโพธิสัตว์เกิดเป็นโคชื่อ ว่า “โคนันทิวาส” มีรูปร่างสง่างาม ทรงพลกำลังยิ่งกว่าโคตัวใดในชมพูทวีป จึงทำให้พราหมณ์ ผู้เป็นเจ้าของทั้งรักทั้งหวง และประคบประหงมราวกับลูกรักก็มีปาน วันหนึ่งโคนันทิวาสนึก ออยากตอบแทนพระคุณผู้เป็นเจ้าของ จึงบอกกับพราหมณ์ว่าให้ไปทำพັນกับโควินทเศรษฐีว่า โคของตนสามารถลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่ผูกติดกันบรรทุกหินและทรายไว้เต็มลำได้อย่างสบาย เมื่อโควินทเศรษฐีรับทำพັນการประลองกำลังโคจึงเริ่มขึ้นในวันรุ่งขึ้น

เมื่อทุกอย่างพร้อมสรรพ พราหมณ์จึงนำโคนันทิวาสเข้าเทียมเกวียนเล่มแรก พร้อมเงื้อ ปฏักแล้วร้องทวาดขึ้นว่า “ไปสิไอ้โคโกง ไอ้หน้าโง่ ยืนเชื่อยอยู่ทำไม เจ้าจกลากเกวียนไปบัดเดี๋ยวนี้” เมื่อโคได้ฟังดังนั้นจึงนึกน้อยเนื้อต่ำใจว่า “โฉนหนอพ้อถึงเรียกเราว่าไอ้โคโกง ทั้งที่เราไม่เคยทำ อะไรให้พ้อเคยเจ็บช้ำน้ำใจมาก่อน เราอุตส่าห์หวังดีจะช่วยหาทรัพย์ให้ กลับพูดจาหยาบคายกับ เราเช่นนี้” โคนันทิวาสจึงยืนนิ่งอยู่อย่างนั้น แม้พราหมณ์จะลงล้ออย่างไรก็ตามที ก็หาได้ชักลาก เกวียนให้ขยับเขยื้อนไม่

โคนันทิวาสยืนนิ่งไม่ยอมลากเกวียนให้ขยับเขยื้อน
หลังจากได้ฟังวาจาไม่สุภาพจากนายของตน

ในที่สุดพราหมณ์จึงแพ้นัน ต้องเสียเงินให้โควินทเศรษฐีถึงหนึ่งพันกหาปณะ เขาเสียใจ ยิ่งนักที่โคซึ่งตนรักดังลูกทำให้ต้องเสียเงิน แก่เฝ้าแต่พุ่มพวยว่าโคหลอกให้ตนต้องแพ้นัน เมื่อ โคนันทิวาสเห็นดังนั้นก็เกิดความสงสารขึ้นมาอย่างจับใจ จึงเข้าไปปลอบใจพราหมณ์ แต่ก็ ไม่วายตัดพ้อว่า

“พ้อ ฉันอยู่กับท่านที่บ้านนี้ ฉันเคยทำความเสียหายอะไรให้ท่านหรือไม่ ฉันไม่เคยเหยียบ ข้าวของเสียหาย ไม่เคยถ้ายอุจจาระปัสสาวะเรี่ยราดไม่เป็นที่เป็นทาง แล้วโฉนพ้อต้องเรียกฉันว่า ไอ้โคโกง ไอ้หน้าโง่ ครั้งนี้เป็นความผิดของท่านเอง ไม่ใช่ความผิดของฉัน แต่เอาเถอะ ฉันจะขอ แก้วตัวให้ท่านอีกครั้ง ท่านจงไปเค็มพันกับโควินทเศรษฐีด้วยเงินเค็มพันเป็นสองเท่า แต่ขออย่าง หนึ่งนะพ้อ ท่านจงอย่าได้เรียกฉันว่าไอ้โคโกง ไอ้หน้าโง่อีก แล้วฉันจะไม่ทำให้ท่านเสียใจอีกเป็น อันขาด”

วันต่อมาการประลองกำลังโคจึงเริ่มขึ้นอีกครั้ง ครั้งนี้ผู้คนต่างหลั่งไหลมาชมกันอย่างมิด พ้าม้วนดิน เนื่องจากวันก่อนชาวเมืองยังไม่ทราบกันมากเท่าไรนัก วันนี้เมื่อทุกอย่างพร้อมสรรพ พราหมณ์จึงนำโคนันทิวาสเข้าเทียมเกวียนแล้วพูดอย่างอ่อนหวานว่า “นันทิวาสลูกรัก เจ้ามี พลกำลังยิ่งกว่าใครๆ ในพื้นชมพูทวีปนี้ เจ้าจกลากเกวียนทั้งร้อยเล่มนี้ไปเถิด” เมื่อได้ฟังคำ ไพเราะอ่อนหวานปานน้ำทิพย์โลมใจเช่นนี้ โคนันทิวาสจึงชักลากเกวียนไปอย่างง่ายดาย ชาวเมืองที่ดังคารอท่าชมต่างปรบมือกันดังลั่น เมื่อเกวียนเล่มสุดท้ายไปถึงที่เกวียนเล่มแรกจอด อยู่ครั้งแรก การเค็มพันก็เป็นอันยุติลง พราหมณ์ชนะการเค็มพันอย่างขาดลอย เขากะระโดด โลดเต้นด้วยความดีใจเป็นล้นพ้น

“นี่แหละภิกษุทั้งหลาย” พระพุทธองค์ทรงเอ่ยขึ้น “ขึ้นชื่อว่าคำหยาบคายย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของใครๆ แม้กระทั่งสัตว์เดรัจฉาน ควรแล้วหรือที่พวกเธอซึ่งเข้ามาบวชใน ธรรมวินัยอันเรากล่าวดีแล้ว จะพึงพูดจาหยาบคายทิ่มแทงกันด้วยหอกคือปากเช่นนี้ แม้แต่สัตว์ เดรัจฉานมันยังไม่ชอบใจเลย เพราะฉะนั้น พวกเธอจึงควรพูดแต่คำที่น่าพอใจเท่านั้น ไม่ควรพูด คำที่ไม่น่าพอใจในกาลใดๆ เลย” ดังนั้นแล้วทรงแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนภิกษุเหล่านั้นอีกเป็น อนเณกประการ

นิทานเรื่องนี้พระพุทธองค์ทรงประสงค์ที่จะให้เราเรียนรู้ถึงความสำคัญของ “ปาก” หรือ การใช้คำพูดว่ามีความสำคัญเพียงใด ดังนั้นเราจึงควรพูดแต่คำที่เป็นวจีสัจจรีต ไพเราะ อ่อนหวาน ฟังแล้วรื่นหู เพราะการใช้คำพูดเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ดังบทกลอนที่สุนทรภู่กวีเอกแห่งกรุง- รัตนโกสินทร์ประพันธ์เอาไว้ว่า

เป็นมนุษย์สุตนิยมเพียงลมปาก	จะได้ยากไทยหิวเพราะชีวหา
แม้พูดดีมีคนเขาเมตตา	จะเจรจาจพิเคราะห์ให้เหมาะสม

๓.๒ สุวันณทั้งสชาติก : โลกมากมักลมหาย

เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ วัดพระเชตุวันมหาวิหาร ทรงปรารภเรื่องที่ภิกษุณีอุลันทา ชอบฉันทะเทียม และไปชนเอากระเทียมในสวนของชาวบ้านมาโดยไม่รู้จักประมาณ จนเป็นที่ตำหนิติเตียน แล้วทรงยก “สุวันณทั้งสชาติก” มาตรัสเล่า

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว พระโพธิสัตว์เกิดในวรรณะพราหมณ์ตระกูลหนึ่ง มีภรรยาและบุตรสาว ๓ คน ชื่อว่า นันทา นันทาติ และสุนันทา เมื่อเจริญวัยเธอทั้งสามก็ได้ออกเรือนไปมีครอบครัวกับสามีที่มีชาติตระกูลเสมอกันตามลำดับ ต่อมาพราหมณ์ได้เสียชีวิตลงแล้วไปเกิดเป็นพญาหงส์ทองตัวหนึ่ง ขณะที่นางพราหมณ์และบุตรสาวทั้งสามกลับมีฐานะยากจนลงเรื่อยๆ พญาหงส์ทองระลึกชาติได้ว่าในอดีตคนเหล่านี้เคยเป็นลูกเมียของตน ด้วยความรู้สึกผูกพันและสงสารพวกนางอย่างจับใจ จึงบินมาจับที่ต้นไม้ต้นหนึ่งเล่าความจริงให้นางพราหมณ์ฟังว่าตนคือสามีที่เสียชีวิตไปแล้วต้องการจะกลับมาช่วยเหลือนางและลูกๆ จึงนำขนทองคำของตนไปขายเกิด ว่าแล้วก็สลัดขนของตนให้วันละหนึ่งขนแล้วก็บินจากไป ทำอย่างนี้อยู่ทุกวันๆ เมื่อนางพราหมณ์และลูกๆ นำขนทองคำไปขายฐานะครอบครัวจึงกระเตื้องขึ้นตามลำดับ วันหนึ่งนางพราหมณ์เกิดความโลภครอบงำจิตคิดจะร่ำรวยทางลัด จึงปรึกษากับลูกๆ ว่า

“ลูกแม่ แม้ว่าพรงนี้เราช่วยกันจับหงส์ทองไว้แล้วถอนขนทั้งหมดไปขายเกิด คงได้เงินทองเป็นกอบเป็นกำแน่ สลัดขนให้เราวันละหนึ่งขนมันจะพอยาไส้อะไร แม่อยากรวยไวๆ”

“อย่าเลยแม่” สุนันทาทัดทานขึ้น “แค่นี้เราก็ออยู่พอกินแล้วละ พ่ออุตส่าห์บิณมาสลัดขนให้หนูสงสารพ่อ ไม่เอาด้วยหรือก แม่อย่าทำเลย” เมื่อลูกสาวแต่ละคนไม่เห็นด้วย นางจึงพูดขึ้นว่า

“พวกเจ้าอย่าไปหน่อยเลย ขนวันละเส้นมันจะพออะไร เอาทั้งหมดนั่นแหละ ใครไม่ทำแม่ทำเองก็ได้ แล้วอย่ามาเอาส่วนแบ่งจากแม่ก็แล้วกัน”

วันต่อมาเมื่อหงส์ทองบินมาอีก นางพราหมณ์จึงใช้กลอุบายจับหงส์ทองถอนขนจนเกลี้ยง แต่นางก็ต้องผิดหวังอย่างแรง เมื่อขนนั้นเป็นเพียงขนธรรมดาหาได้เป็นทองคำไม่ เพราะพญาหงส์ทองไม่ได้สมัครใจที่จะสลัดให้ เมื่อพญาหงส์ทองบินกลับไม่ได้ นางพราหมณ์จึงต้องเลี้ยงไว้ที่บ้านจนขนกลับงอกขึ้นดังเดิม พอสบโอกาสพญาหงส์ทองก็บินจากไปโดยไม่หวนกลับมาอีกเลย

นางพราหมณ์ซึ่งมีจิตใจโลภมาก ใช้อุบายจับหงส์ทองมาถอนขนจนเกลี้ยงตัว

“ภิกษุทั้งหลาย” พระพุทธองค์ตรัสขึ้น “คนที่ได้ชื่อว่าโลกมาก ไม่รู้จักประมาณ ย่อมไม่เป็นที่รักที่เจริญใจของใครๆ แม้แต่มารดาผู้บังเกิดเกล้าของตนเอง ย่อมไม่อาจทำให้ผู้ที่ยังไม่เสื่อมใสเกิดความเสื่อมใสได้ ไม่อาจทำให้ผู้ที่เสื่อมใสแล้วเกิดความเสื่อมใสยิ่งขึ้น ไม่อาจยังลากที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น แม้ลากที่เกิดแล้วก็ไม่สามารถทำให้ยั่งยืนได้ ในทางกลับกัน ผู้ที่มีความมกน้อย ย่อมอาจยังลากที่ยังไม่เกิดให้เกิดได้ ที่เกิดแล้วก็ทำให้ยั่งยืนยิ่งขึ้นได้ เหตุนี้ แม้จะได้มากก็ต้องรู้จักประมาณ (ในการกินการใช้) ถึงได้น้อยก็ต้องพอใจตามที่ได้เท่านั้น ไม่ควรปรารถนาให้ยิ่งขึ้นไป” ดังนี้แล้วจึงตรัสต่ออีกว่า

“บุคคลได้สิ่งใด ก็ควรยินดีด้วยสิ่งนั้น เพราะความโลภมาก ไม่รู้ประมาณ เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ดังนางพราหมณ์จับพญาหงส์ทองไว้ สุดท้ายก็เสื่อมจากทอง ฉะนั้นนับจากวันนี้เป็นต้นไป หากนางภิกษุณีรูปใดฉันทะเทียม จะต้องอาบัติปาจิตตีย์” พระองค์ทรงถือเอาเหตุการณ์นี้บัญญัติสิกขาบทสำหรับภิกษุณีเพิ่มขึ้นอีกข้อหนึ่ง

กิจกรรมตรวจสอบความเข้าใจ ๓

๑. ให้นักเรียนแบ่งเป็น ๒ กลุ่มเพื่ออภิปรายสรุปคุณค่าของชาดก
กลุ่มที่ ๑ ศึกษาวิเคราะห์ชาดก เรื่อง นันทวิสาขชาดก
กลุ่มที่ ๒ ศึกษาวิเคราะห์ชาดก เรื่อง สุวัณณหังสชาดก
๒. ให้นักเรียนนำผลการศึกษาวิเคราะห์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปเป็นข้อคิดในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
๓. ให้นักเรียนเขียนเรียงความเกี่ยวกับเรื่องราวในชีวิตประจำวันที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของปากหรือการใช้คำพูด และโทษของการไม่รู้จักคำว่า “พอ” ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๔. คัดเลือกผลงานเรียงความที่ดีเด่น ๕ ชิ้นต่อเรื่อง มาจัดป้ายนิเทศ และรวบรวมผลงานทั้งหมดเข้าเล่ม

คำถามท้ายหน่วย

๑. เหตุใดพระพุทธศาสนาจึงได้รับการยอมรับนับถือกันอย่างกว้างขวางจนแผ่ขยายไปทั่วโลก
๒. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างไร จงอธิบาย
๓. การแสดงปฐมเทศนาและการแสดงโอวาทปาติโมกข์ของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไร อธิบายพอสังเขป
๔. พระพุทธรูปปางปฐมเทศนามีลักษณะเป็นอย่างไร จงอธิบาย
๕. นันทวิสาขชาดกมีคตินิยมที่ควรถือเป็นแบบอย่างอะไรบ้าง และจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ
๖. คตินิยมจากชาดกเรื่องสุวัณณหังสชาดกให้ข้อคิดอย่างไร